

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: Tokens of power: Rethinking war. De constructie van oorlogsvoering

Auteur: Mike van de Gender

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 39.4, pp. 322-324.

© 2017 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

DE CONSTRUCTIE VAN OORLOGSVOERING

Ann Hironaka, *Tokens of Power: Rethinking War*, Cambridge University Press, 2017; ISBN 978-1-316-62682-5; paperback; 304 pagina's; €29.99.

Er zijn maar weinig onderwerpen in de geschiedenis zo goed doorgelicht als oorlogsvoering. Met de honderden boeken die jaarlijks binnen dit kader worden uitgebracht, is het lastig om tot een vernieuwend inzicht te komen. Dat neemt niet weg dat veel werken dit toch proberen. Zo ook *Tokens of Power: Rethinking War*, het meest recente werk van sociologe Ann Hironaka.

Tokens of Power is een reactie op de omstreden theorie dat staten per definitie rationele actoren zijn. Het is daarin niet bepaald het eerste werk van kritiek. *Tokens of Power* heeft echter een ongewone insteek: het werk beargumenteert namelijk dat het mechanisme van oorlogsvoering een sociale, bovenstatelijke constructie is.

In het eerste hoofdstuk wordt meteen duidelijk in welke context oorlogsvoering als een sociale constructie moet worden gezien. Oorlog wordt beschreven als het gevolg van verschuivingen binnen machtsposities. Staten met een hoge machtspositie, hier aangeduid als *Great Powers*, verdedigen deze positie middels

geweld. Hierdoor worden instituties van geweld gekoppeld aan de machtspositie van een land. Veranderingen in de machtspositie hebben hierdoor tot gevolg dat het onvermijdelijk is geweld in te zetten om de oude situatie te herstellen. Hierbij is het handelen niet per definitie rationeel, gezien het resulterende conflict vaak grotere kosten met zich meebrengt dan alternatieve benaderingen.

Deze benadering staat haaks op veel algemeen geaccepteerde theorieën die uitgaan van het laatste-redmiddelprincipe: enkel oorlog voeren wanneer er geen efficiëntere manieren van conflictbemiddeling meer mogelijk zijn. Om haar stelling kracht bij te zetten gebruikt Hironaka een heel scala aan argumenten en voorbeelden. Een van de belangrijkste is het idee dat oorlog onvoorspelbaar is, waardoor staten vooraf geen realistisch beeld van het verloop hiervan kunnen vormen. Grote delen van de staatskas worden uitgegeven aan het opstellen van plannen die, volgens *Tokens of Power* althans, vrijwel altijd falen. Toeval zou een grotere rol spelen in het slagen van een strategie dan daadwerkelijke planning. Desondanks blijven grootmachten keer op keer het onzekere pad van oorlog bewandelen. De reden hiervoor is simpel: de internationale hiërarchie van staten is een sociale constructie waarin macht zich middels de status van geweldsmid-

delen laat definiëren.

Deze constructie zou de constante competitie tussen grootmachten verklaren. Een staat ziet zijn machtspositie bevestigd door een land met een vergelijkbare status als rivaal te beschouwen. Hierdoor ontstaat er een situatie waarin deze rivalen hun machtsmiddelen tegenover elkaar uitmeten. Dit blijft doorgaan totdat een van de twee de ander definitief overtreft. Als voorbeelden hiervan worden onder meer de Eerste Wereldoorlog en de Koude Oorlog genoemd.

Hoewel de verklaringen van Hironaka goed op de theorie van sociale constructies aansluiten, laten ze ook veel te wensen over. Zo zijn vrijwel alle voorbeelden historische gebeurtenissen uit de negentiende en twintigste eeuw. Dit zou begrijpelijk zijn wanneer de argumenten enkel betrekking hadden op deze tijdsperiode. Het boek geeft echter duidelijk aan dat de onderliggende theorie bedoeld is als een verklaring voor conflicten van alle tijden, zolang er maar staatachtige instanties met de middelen voor oorlogsvoering aanwezig zijn.

Een tweede punt is de overdaad aan sociale verklaringen. Vrijwel alle probleemstellingen worden binnen het model van sociale constructies geplaatst. Sommige argumenten lenen zich hier goed voor, maar op andere momenten komen ze erg gefor-

ceerd over. Zo splitst Hironaka de theorie van oorlogsvoering in twee groepen: *Realism* en *Domestic Politics*. Hierbij staat Realism voor rationele verklaringen van oorlog, terwijl Domestic Politics een complete afkadering in sociale structuren benadrukt. Er is geen tussenweg. Het ene extreme wordt tegen het andere geplaatst, zonder op de meer gematigde vormen in te gaan.

Dit zwart-witbeeld is in het gehele boek aanwezig. Het zorgt er aan de ene kant voor dat het boek makkelijk wegleest, gezien er weinig complexiteit in de onderliggende theorie zit. Het geeft echter ook het beeld dat een compromis tussen de algemeen aanvaarde theorieën en die van Hironaka onmogelijk is, terwijl een tussenweg naar mijn mening wel degelijk te bewandelen valt.

Brengt *Tokens of Power* ons daadwerkelijk een vernieuwend inzicht? De harde sociologische insteek brengt veel zaken aan het licht die bij de gewone historicus vaak op de achtergrond blijven hangen. Dat het boek zich te eenzijdig op het aspect van sociale constructies focust neemt niet weg dat het zich met veel argumenten laat onderbouwen. Al met al is het een goede, verfrissende contributie aan de thematiek van oorlogsvoering, waarmee het zeker de potentie heeft nieuwe inzichten tot stand te brengen.

Mike van de Gender volgt de bachelor Geschiedenis aan Universiteit Leiden, waarbij hij de afstudeerrichting Algemene Geschiedenis volgt. Zijn interesse ligt bij sociaalpolitieke geschiedenis.

GEWONE HELDEN FACILITEREN EEN ONGEWONE VLUCHTROUTE

Megan Koreman, *Gewone helden. De Dutch-Paris ontsnappingslijn 1942-1945*, Boom uitgevers Amsterdam, 2016; ISBN 978-90-5875-556-8; paperback; 376 pagina's; € 24,95.

Het verhaal dat Megan Koreman toont in *Gewone helden: de Dutch-Paris ontsnappingslijn 1942-1945* is buitengewoon. Ze beschrijft de transnationale Dutch-Paris ontsnappingslijn die begon in Nederland en door België en Frankrijk naar zowel Zwitserland als Spanje liep. Dit verzetsnetwerk bestond uit een handvol leiders en meer dan driehonderd helpers, die samen meer dan tweeduizend vluchtelingen hielpen tijdens de Tweede Wereldoorlog. De lijn smokkelde ook informatie op microfilms, verstopt in vulpen en boekruggen, naar Zwitserland waarvandaan zij naar de regering in ballingschap gezonden werd. Tot slot was de groep verantwoordelijk voor meer dan anderhalf duizend onderduikers, voorname-

lijk joden.

Het doel van het boek is tonen wie deze verzetsmensen waren en achterhalen wat hen bewoog om hun eigen leven en dat van hun dierbaren op het spel te zetten voor onbekenden. In deze groepsbiografie eert Koreman de gewone mensen: zakenlieden, studenten en huisvrouwen, die de grens van legaliteit overschreden om mensen in nood te helpen. Doordat ze in het boek alle helpers wil benoemen is er enerzijds weinig ruimte per persoon, ook niet voor de leiders van de groep, en is er anderzijds een overvloed aan namen waarin de lezer verstrikt kan raken. Dit werkt een ander streven van het boek tegen: toegankelijk zijn voor een groot publiek.

Uit het boek blijkt op verschillende plekken hoe diepgravend en uitgebreid Koremans archiefonderzoek is. De rijkheid aan feitelijke en anekdotische kennis over deze groep, die omdat ze zich in de illegaliteit bewoog juist zo min mogelijk sporen wilde nalaten, is opmerkelijk. Dit veroorzaakt een onbalans: het is lastig de overweldigende kennis te vatten in een boek dat leesbaar blijft voor leken. Dit wordt het duidelijkst zichtbaar in de inleiding. Aan de lezer wordt in een flauw, lang stuk tekst de vraag gesteld hoe hij of zij gehandeld zou hebben wanneer er vluchtelingen op hun deur klopten in oorlogstijd. De lezer wordt